

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑ, ΠΑΡΟΝ ΚΑΙ ΜΕΛΛΟΝ

(του Ανδρέα Κ. Ανδρέου, Βιβλιοθηκονόμου)

Βλέποντας την εξέλιξη της νέας τεχνολογίας τα τελευταία χρόνια και ιδιαίτερα τις δυνατότητες που προσφέρει το Internet για άμεση πρόσβαση σε πληροφορίες μέσα από τον ηλεκτρονικό υπολογιστή, είναι πολλοί αυτοί που διερωτούνται για το μέλλον που μπορεί να έχουν τα βιβλία, οι βιβλιοθήκες και κατ' επέκταση το επάγγελμα του Βιβλιοθηκονόμου.

Τα ίδια μπορεί να σκέπτεστε και εσείς φίλοι και φίλες που βρίσκεστε εδώ προσπαθώντας να προγραμματίσετε το μέλλον σας. Δικαιολογημένα θα διερωτάστε, υπάρχει άραγε προοπτική σε αυτό το επάγγελμα? Ή μήπως επιλέγοντας το οδηγούμαι προς την ανεργία?

Παρόμοιους προβληματισμούς εξέφραζαν σε άρθρα και βιβλία τους μερικοί επιστήμονες της πληροφόρησης από το τέλος της δεκαετίας του 70. Ήταν βλέπετε η χρονική περίοδος κατά την οποία πραγματοποιούνταν σημαντικές αλλαγές στο χώρο της, ψηφιακής κυρίως, τεχνολογίας και κατά συνέπεια στο χώρο των βιβλιοθηκών και των κέντρων πληροφόρησης. Μερικοί μάλιστα από αυτούς έφτασαν στο σημείο να κάνουν και πρόβλεψη ότι το έτος 2000 τα παιδιά θα μπορούσαν να γνωρίσουν τα βιβλία και τις βιβλιοθήκες μόνο σαν μουσειακά εκθέματα.

Σήμερα, το έτος 2000 βλέπουμε τις βιβλιοθήκες να εξακολουθούν να υπάρχουν, να είναι στελεχωμένες από Βιβλιοθηκονόμους και να διαδραματίζουν το δικό τους ρόλο στην κοινωνία μας. Βέβαια, υπάρχουν και στις μέρες μας οι “σύγχρονες Κασσάνδρες” οι οποίες αναβάλλουν την εξαφάνιση των βιβλιοθηκών και των λειτουργιών τους για ακόμα μερικά χρόνια ή δεκαετίες.

Όλοι οι πιο πάνω “ειδικοί”, από όποια σκοπιά και αν έχουν εξετάσει το θέμα, στήριζαν τις απόψεις τους στη ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας, η οποία μας παρέχει ολοένα και πιο εύκολη και άμεση πρόσβαση προς την πληροφόρηση. Απέτυχαν, όμως, να προβλέψουν το νέο ρόλο που οι βιβλιοθήκες και τα στελέχη τους θα μπορούσαν να παίξουν υιοθετώντας αυτή τη νέα τεχνολογία.

Οι Βιβλιοθηκονόμοι είναι οι άνθρωποι οι οποίοι εδώ και πολλούς αιώνες διαχειρίζονται και προάγουν τις πληροφορίες και τη γνώση σε όλο τον κόσμο. Παραδοσιακά οι Βιβλιοθηκονόμοι διαχειρίζονταν και προήγαγαν βιβλία. Άλλωστε όταν κάποιος μιλούσε για βιβλιοθήκη, εννοούσε το χώρο όπου φυλάγονται τα βιβλία (βιβλίο + θήκη). Στις μέρες μας όπου τα πάντα γύρω μας αλλάζουν, οι βιβλιοθήκες δε θα μπορούσαν να μείνουν πίσω. Μια μόνο επίσκεψη σε μια σύγχρονη βιβλιοθήκη αρκεί για του λόγου το αληθές.

Στις σύγχρονες βιβλιοθήκες δε συναντά πια κανείς μόνο βιβλία και άλλης μορφής έντυπο υλικό, αλλά συναντά και τη νέα τεχνολογία όπως αυτή εκφράζεται μέσα από τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές, το διαδίκτυο (Internet), τις διάφορες βάσεις δεδομένων και ακόμα τις φωτοτυπικές μηχανές, τους εκτυπωτές, τις τηλεοράσεις, τα βίντεο, τις μηχανές ανάγνωσης μικροφίλμ κλπ.

Η “πληροφορία” που μπορεί να βρει κάποιος σε μια βιβλιοθήκη σήμερα έχει ξεπεράσει την παλιά στενή της έννοια, που αφορούσε μόνο το έντυπο υλικό και έχει επεκταθεί σε ένα σωρό άλλα, όπως οι ιστοσελίδες, τα ηλεκτρονικά περιοδικά, τα CD-ROMs, οι on-line βάσεις δεδομένων και το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο. Όσο η υπάρχει η ανάγκη για διαχείριση και ανάκτηση πληροφοριών (οποιασδήποτε μορφής), πάντα θα υπάρχει ένας ρόλος για τους Βιβλιοθηκονόμους και τις βιβλιοθήκες.

Η τεράστια εξάπλωση παντός είδους πληροφοριών μέσα στο διαδίκτυο καθημερινά, καθώς και η δραματική αύξηση των ιστοσελίδων δημιουργεί μια χαοτική κατάσταση στον κυβερνοχώρο. Κάποιος θα πρέπει να οργανώσει αυτές τις πληροφορίες και να τις κάνει πρόσβασιμες για το κοινό και κανένας δεν μπορεί να το κάνει αυτό καλύτερα από τους ειδικούς, που έχουν την εμπειρία τόσο χρόνων. Είναι γι’ αυτόν ακριβώς το λόγο που οι μεγάλες εταιρείες παραγωγής δικτύων σε όλο τον κόσμο προτιμούν να προσλαμβάνουν Βιβλιοθηκονόμους γι’ αυτή τη δουλειά.

Είναι λάθος, ωστόσο, να νομίζει κάποιος ότι μπορεί το διαδίκτυο - όσο καλά οργανωμένο και αν είναι - να υποκαταστήσει τις βιβλιοθήκες. Έρευνες για τη συμπεριφορά των ερευνητών στο διαδίκτυο έδειξαν ότι οι χρήστες συνήθως ψάχνουν για πολύ συγκεκριμένες πληροφορίες, τις οποίες πολύ δύσκολα μπορεί να ανακτήσουν ψάχνοντας τυχαία μέσω των μηχανισμών αναζήτησης του διαδικτύου (search engines). Κάποιος οφθαλμίατρος, για παράδειγμα, ο οποίος ψάχνει για όλα τα άρθρα τα οποία γράφτηκαν για τον αμφιβληστροειδή χιτώνα από ένα συγκεκριμένο επιστήμονα μετά το 1997 και δημοσιεύτηκαν σε συγκεκριμένο περιοδικό, θα δυσκολευτεί πολύ να διεκπεραιώσει την έρευνα του ψάχνοντας στους μηχανισμούς αναζήτησης του διαδικτύου, (έστω και αν όλα τα συγκεκριμένα άρθρα που ψάχνει υπήρχαν στο Internet). Θα μπορούσε ο συγκεκριμένος ερευνητής να είχε πολύ μεγαλύτερη επιτυχία εάν έκανε την έρευνα του σε συγκεκριμένη βάση δεδομένων (την ιατρική βάση δεδομένων Medline για παράδειγμα) αρκεί να τηρούνταν ορισμένες βασικές προϋποθέσεις:

1. Να γνώριζε την ύπαρξη της βάσης δεδομένων.
2. Να είχε πρόσβαση σε αυτήν.
3. Να ήξερε τον ορθό τρόπο αναζήτησης στη βάση αυτή.

Οι πιο πάνω βασικές προϋποθέσεις υπάρχουν σε μια σύγχρονη βιβλιοθήκη αφού:

1. Οι βιβλιοθηκονόμοι γνωρίζουν την ύπαρξη των βάσεων αυτών και μπορούν να καθοδηγήσουν σωστά τον ερευνητή για το πού θα πρέπει να ψάξει κάθε φορά, ανάλογα με την έρευνα που θέλει να κάνει.
2. Όσον αφορά στην πρόσβαση στις ηλεκτρονικές πληροφορίες, τα πράγματα δεν είναι τόσο απλά όσο ακούγονται. Ζητήματα όπως αυτά της πνευματικής ιδιοκτησίας (copyright) περιπλέκουν την κατάσταση. Πολλές βάσεις δεδομένων δεν προσφέρονται στο διαδίκτυο ή και αν προσφέρονται, δεν προσφέρονται δωρεάν. Το κόστος συνδρομής των περισσότερων βάσεων είναι απαγορευτικό για μεμονωμένα άτομα, αλλά όχι για οργανισμούς όπως οι βιβλιοθήκες. Άλλοι εκδότες δεν επιτρέπουν την πλήρη δημοσίευση των άρθρων των περιοδικών τους, αλλά μόνο τη δημοσίευση μιας περίληψης (abstract), ενώ άλλοι δίνουν μόνο

στους συνδρομητές του έντυπου περιοδικού τους (βιβλιοθήκες) το δικαίωμα να δουν ολόκληρο το άρθρο στο διαδίκτυο. Βασικό στοιχείο είναι και η πρόσβαση στα κατάλληλα μηχανήματα (ηλεκτρονικό υπολογιστή, πρόσβαση στο διαδίκτυο κλπ) με τα οποία μια σύγχρονη βιβλιοθήκη είναι εξοπλισμένη.

3. Η μεγάλη εμπειρία που έχουν οι Βιβλιοθηκονόμοι στις έρευνες και αναζητήσεις πληροφοριών μέσα στις βάσεις δεδομένων τους επιτρέπει όχι απλά να κάνουν σύνθετες και αποτελεσματικότερες έρευνες, αλλά και να διδάξουν τον τρόπο έρευνας στους αρχάριους χρήστες.

Όλα τα πιο πάνω, μαζί με την αυξανόμενη ζήτηση που παρατηρείται στην παγκόσμια αγορά βιβλίων στην παραδοσιακή τους μορφή, αποδεικνύουν ότι ναι μεν ο άνθρωπος χρησιμοποιεί τη νέα τεχνολογία για να πληροφορηθεί, αλλά δεν εγκαταλείπει τις παραδοσιακές μορφές πληροφόρησης. Ένα πολύ καλό παράδειγμα είναι και οι εφημερίδες, αρκετές από τις οποίες έγιναν online και προσφέρονται δωρεάν στο διαδίκτυο, εξακολουθούν όμως να πουλούν τα ίδια, αν όχι και περισσότερα, φύλλα στην έντυπη τους μορφή.

Η πληροφορία στην παραδοσιακή της μορφή (βιβλίο, περιοδικό, χάρτης κλπ) θα είναι πάντα χρήσιμη και απαραίτητη για ορισμένους ερευνητές.

Εξάλλου, δεν έχουν όλοι οι άνθρωποι ακόμα και στις μέρες μας την οικονομική άνεση ή τις απαραίτητες γνώσεις για τη χρήση της νέας τεχνολογίας.

Είναι γεγονός ότι οι άνθρωποι ανάλογα με την εποχή στην οποία ζουν αλλάζουν συνήθειες και τρόπο ζωής.

Οι βιβλιοθήκες, ως μέρος της συνεχώς μεταβαλλόμενης κοινωνίας μας, θα πρέπει κάθε τόσο να αναθεωρούν το ρόλο που διαδραματίζουν και το λόγο ύπαρξής τους, ακολουθώντας τις νέες τάσεις και τις ανάγκες των χρηστών τους στα επόμενα χρόνια.

Δεν είναι τυχαίο που και οι Σχολές Βιβλιοθηκονομίας σε όλο τον κόσμο μετονομάζονται σε «Σχολές Βιβλιοθηκονομίας και Πληροφόρησης», προσθέτοντας στο πρόγραμμά τους ολοένα και περισσότερα μαθήματα σχετικά με τη νέα τεχνολογία και την πληροφόρηση.

Χωρίς αμφιβολία βρισκόμαστε στην εποχή της πληροφόρησης. Η πληροφορία χρησιμοποιείται, σε όλες τις μορφές από τις κρατικές υπηρεσίες, τις ιδιωτικές εταιρείες και ταυτόχρονα αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινής ζωής του καθενός μας.

Η πρόκληση για τις βιβλιοθήκες είναι να καταφέρουν να παραμείνουν χρήσιμες και να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στις ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας βοηθώντας στην εξεύρεση, την ανάκτηση και την προαγωγή των κατάλληλων πληροφοριών σε αυτούς που τις έχουν ανάγκη.

Με λίγα λόγια, αυτό που πραγματικά πρέπει να κάνουν οι βιβλιοθήκες είναι ό,τι ακριβώς κάνουν εδώ και αιώνες. Υιοθετώντας τη νέα τεχνολογία, θα πρέπει να συνεχίσουν να διαχειρίζονται και να προάγουν την πληροφόρηση.

Η ύπαρξη τόσων πολλών βιβλιοθηκών και κέντρων πληροφόρησης στις μέρες μας αποδεικνύει, ακριβώς, την αναγκαιότητα της ύπαρξής τους.

Ακόμα και αν κάποιος ερευνητής ισχυριστεί ότι εξυπηρετείται απόλυτα από κάποια «νοητή βιβλιοθήκη» μέσω του διαδικτύου από το σπίτι του, και ότι δεν έχει ανάγκη τη βιβλιοθήκη στην παραδοσιακή της μορφή, θα πρέπει να έχει υπόψη του ότι πίσω από κάθε «νοητή» ή «πραγματική» βιβλιοθήκη πάντα θα βρίσκεται ένας «σύγχρονος βιβλιοθηκονόμος», ο οποίος θα διαχειρίζεται την πληροφορία για να μπορεί ο χρήστης να τη βρει έτοιμη και να την χρησιμοποιήσει.

Για την Κυπριακή Ένωση Επαγγελματιών Βιβλιοθηκάρων

Ανδρέας Κ. Ανδρέου
(Βιβλιοθηκονόμος)

andlib@ucy.ac.cy